

संद्रिय शेती : शाश्वत शेती पद्धती आणि ग्रामीण विकासासाठी रोजगार व स्वयंरोजगार निर्मितीची संधी

डॉ. दत्तात्रय अर्जुन चव्हाण

अर्थशास्त्र विभाग,

ज्ञानेश्वर ग्रामोन्नती मंडळाचे, मा. बाळासाहेब जाधव कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय

आळे ता.जुन्नर जि.पुणे.

chavandatta09@gmail.com

गोषवारा :-

कृषिप्रधान भारत देशातील अर्थव्यवस्थेचा कणा समजल्या जाणारी शेती आणि शेतीतील समस्या दिवसेंदिवस गंभीर बनत आहेत. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर नियोजन काळात देशातील अन्नधान्याच्या उत्पादनात वाढ घडून आणण्यासाठी सातत्याने प्रयत्न केले गेले त्याच प्रयत्नांचा एक भाग म्हणून 19 66 मध्ये देशात शेती क्षेत्रात अमुलाग्र बदल घडून आणणारी हरितक्रांती घडून आली. डॉ. स्वामीनाथन आणि प्रा. नॉर्मन बोरलॉग यांनी केलेल्या शिफारशीनुसार शेती उत्पादनात वाढ घडवून आणण्यासाठी हरितक्रांती नंतरच्या आधुनिक शेती पद्धतीत रासायनिक खते, कीटकनाशके, बुरशीनाशके, तणनाशके यांचा शेतीत भरमसाठ वापर होऊ लागल्याने दिवसेंदिवस पर्यावरणाचे संतुलन बिघडत आहे. जमिनीतील जैविक घटकांचा विनाश झाल्यामुळे जमिनी मृतवत झाल्या आहेत. रासायनिक खतांचा अधिक वापर आणि वाढत्या किंमतीमुळे उत्पादन खर्चात वाढ होऊन शेतकऱ्यांवर कर्जाचा बोजा वाढून नैराश्यापोटी प्रसंगी आत्महत्या करण्याची वेळ शेतकऱ्यांवर येत असल्याचे दिसून येत आहे. तसेच कीटकनाशके, बुरशीनाशके, तणनाशके इत्यादी रसायनांचा भरमसाठ वापरामुळे मित्र किडींचा नाश झाला आहे आणि शत्रुकिडींमध्ये प्रतिकारक्षमता निर्माण झाली. पर्यावरणाचे संतुलन बिघडले गेले परिणामी पिके रोगास बळी पडू लागली. त्यावर नियंत्रणासाठी रसायनांचा वापर मोठ्या प्रमाणावर वाढत जाऊन या भरमसाठ किंमतीच्या रसायनांच्या वापरामुळे उत्पादन खर्च मोठ्या प्रमाणावर वाढला. मात्र उत्पादन त्या तुलनेत घटले. त्यामुळे शेती परवडेनाशी झाली आहे आणि उत्पादित मालात विषारी अंश असल्याने त्याचा मानवाच्या आरोग्यावरही अनिष्ट परिणाम झाला.

संदर्भसूची :-

1. झेंडे गो.का., डीएनएचे सुवर्णा अधिवेशन या अधिवेशनात सादर केलेला सखोल प्रबंध.,पुणे 2001.

2. एस. व्ही. ढमढेरे, दत्तात्रय चव्हाण, कृषी अर्थशास्त्र सेंद्रिय शेतीच्या विशेष संदर्भासह. डायमंड पब्लिकेशन पुणे. 2023
3. काटोले हर्षा, सेंद्रिय शेती कशी कराल, गोडवा प्रकाशन .2014.
4. विशेषांक ,शेती कालची आजची आणि उद्याची ,पूर्वा कृषिदूत, नाशिक, डिसेंबर 2015 .
5. सेंद्रिय शेती विशेषांक, दैनिक अॅग्रोवन, 25 नोवेंबर 2017.
6. प्रशांत नाईकवाडी, सेंद्रिय शेतमालाची वाढती जागतिक बाजारपेठ ,सेंद्रिय शेती विशेषांक ,द.अॅग्रोवन 25 नोव्हेंबर 2017.
7. नागेश टेकाळे ,सेंद्रिय शेती :एक तप प्रयत्नाचे फळ, दैनिक अॅग्रोवन, 13 फेब्रुवारी 2016.
8. सेंद्रिय उत्पादने निर्मितीतून राजाभाऊ झाले उद्योजक, दैनिक अॅग्रोवन, 24 फेब्रुवारी 2015.
9. शेती भारत आणि जग, दैनिक अॅग्रोवन, शनिवार 21 एप्रिल 2018.
10. सेंद्रिय शेती विशेषांक, गोडवा पुणे, ऑक्टोबर 2015.
11. विकिपीडिया सेंद्रिय शेती विषयक माहिती.